33. पार्वण श्राद्ध (सम्पूर्ण)-

पत्र-14

1337

8·50" × 4·50"

द्विनाभावेगर्भिणीनाद्य ॥ हारीतेननिषिद्धयार्षकाद्सनो
मनेषुमनाहितः ॥ अथानुप्रवसंवक्ष्ये विधानंप्रति
पादयेत् ॥ त्रिभर्त्तेहिनश्राद्धंयस्तुवैकुरुतेयदि ॥
अहत्वेनहिनात्मोस्मात्तिनृभ्योनोपतिष्ठति ॥ २ ॥
अहन्यामन्नेषुयाद्धोहितोयावांहनेषुवा ॥ संप्रदा
नेचतुर्थीस्यात्षष्ठंसंबोधनंस्मृतम् ॥ ३ ॥ इदमस्म
द्दितात्पस्याविनामाभगत्तायनाः ॥ तस्माःपु
त्राःसमुत्पन्नाःविश्वेदेवास्त्रयोदश ॥ ४ ॥ नैमि
त्तिकेकालकामौकाम्येचधुरीचनौ ॥ अन्वष्ट
केविविर्द्देवौबांधांसमवसूत्तौ ॥ ५ ॥ पुरूरवो
माद्रवेसोपार्वणेसमुदाहृतौ ॥ जञ्जेरक्षस्य
नूलागसदःसाविंडकेविधौ ॥ ६ ॥ प्रतिमासा
नवम्याञ्चचतुर्दश्यांमृगशाञ्चये ॥ तेषांश्राद्धमथापां
तुपितामहादिनेश्चवा ॥ ७ ॥ दर्शेतिलोदकंसर्वेप
श्याद्गृहान्महालये ॥ सायेकीनपरंपूर्वेपरेह्नविमि
नेहसं ॥ ३ ॥ दंतधावनतांबूलंस्निग्धस्नानमभो
जनम् ॥ रत्योषधंपरान्नंचश्राद्धकृत्सप्तवर्ज्जयेत् ३
अन्वष्टकासुनवभिःपिंडैःश्राद्धमुदाहृतम् ॥ पित्रा
दिमातृमध्यंचततोमातामहांतिकम् ॥ ८ ॥ क्षीरंच
रवशुडतैलंनवनीतंचशर्करं ॥ पूगीफलं
तिलाश्चाज्यंलवणंचरसमधु ॥ मेषादि
मीनपर्य्यंतंतुलादानमुदाहृतम् ॥ ९ ॥
श्राद्धारंभेऽवसानेचपादशौचेतथावै
वे ॥ विकरेपिंडदानेचपदद्मुश्राद्धम
नस्सर-तम् ॥ ॥ ॥ ॥

दर्भपाणिर्द्विराचम्य धौतवासा जितेंद्रियः आसनेषु सदर्भेषु विविक्तेषूपवेशयेत् ॥१॥ द्वौ दैवे त्राकृत्रयः पित्र्ये त्वेकैकमेव वा कृताह्निकः शुचौ देशे शुचीन् विप्रान् समाह्वयेत् ॥२॥ प्रत्येकं तु त्रयं पित्र्ये तंत्रं वा वैश्वदेविकं ॥ अथ पूज्यमुच्यते ॥३॥

श्रा०पा० १

श्रीगणेशाय नमः अथ पार्वणश्राद्धविधिः दर्भपाणिर्द्विराचम्य धौतवासा जितेंद्रियः आसनेषु सदर्भेषु विविक्तेषूपवेशयेत् द्वौ दैवे त्राकृत्रय पित्र्ये त्वेकैकमेव वा कृताह्निकः शुचौ देशे शुचीन्विप्रान्समाह्वयेत् २ प्रत्येकं तु त्रयः पित्र्ये तंत्रं वा वैश्वदैविकम् अथ पूज्यमुच्यते आगतं वः सुस्वागतं अर्घ्यैर्वैश्वदेवैर्मंत्रैः पादप्रक्षालनं पूजनम् नमोस्त्वनंताय नमः कमलनाभायेति च निमंत्रिते फलं गृहीत्वा पित्रादित्रयमातामहादित्रय श्राद्धसंबंधिनां पुरूरवोमाद्रवोनाम्नां विश्वेषां देवानां अद्य कर्तव्ये श्राद्धे अत्र भवंतो मया निमंत्रिताः निमंत्रितास्म इति प्रतिवचनम् अक्रोधनैः शौचपरैः सततं ब्रह्मचारिभिः भवितव्यं भवद्भिश्च मया च श्रा

नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटियुगधारिणे नमः नमः कमलनाभाय नमस्ते जलशायिने नमस्ते केशवानंत … गोब्राह्मणहिताय च

मुका ५

कर्मणि सर्वाण्यासविनिर्मुक्तैः कामक्रोधविवर्जितैः भवद्भिर्भवितव्यं नोद्य भूतेश्राद्धकर्मणि पितृकृत्येऽपसव्यम् स्वागतं वः सुस्वागतं पादप्रक्षालनम् यत्फलं कपिलादाने कार्त्तिक्यां ज्येष्ठपुष्करे तत्फलं पाण्डवश्रेष्ठ विप्राणां पादशौचने विप्रपादोदकक्लिन्ना यावत्तिष्ठति मेदिनी तावत्पुष्करपात्रेषु पिबन्ति पितरो जलम् अमुकगोत्राणाम स्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां सपत्नीकानां अमुकगोत्राणामस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुकशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां सपत्नीकानां अत्र कर्मणि श्राद्धे भवन्तो मया निमंत्रिताः निमंत्रितास्मः इतिप्रतिवचनम् अक्रोधनैरितिपठेत् सव्यम् पादार्चनम् सहस्रशीर्षा इतिपठेत् पित्रादित्रयमा

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् सभूमिं सर्वतस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् १

श्रा०पा०२ नामहादित्यश्राद्धसंबंधिनः पुरूरवोमाद्रवोनामानो विश्वेदेवा एतद्वःपाद्यार्घमस्तु अपसव्यम्
पितृद्विजपादप्रक्षालनम् पादिव्या आपःपयसासंबभूवुर्यानिरिक्षा उत्पार्थिवीर्या हिरण्यवर्णा
यज्ञियास्तानः आपःशिवाःसशंस्योनाःसुहवाभवंतु अमुकगोत्रास्मत्पितृपितामहप्रपि
तामहाः अमुकामुकामुकशर्म्माणो वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीकाः अमुकगोत्रा अ
स्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः अमुकामुकामुकशर्म्माणो वसुरुद्रादित्यस्व
रूपाः सपत्नीकाः एतद्वःपाद्यार्घमस्तु सव्यम् आचमनंकुर्यात् इदमाचमनीयम् विश्वेभ्यो
देवेभ्योनमः अपसव्यं आचमनीयं पितृभ्यःस्वधेत्याचमनीयंददाति सव्यम् इदमासनमा
सनामिति श्राद्धदेशोपवेशनं दैवे अपसव्यम् पित्र्ये आस्यइति प्रतिवचनम् प्रत्यासनममी २

पंचदग्धातैलेनदीपकान् आगतांनंज्वालयेद्दीपमजंसांडंचवंधयेत् नवम् आन्यासनंसमा
चारात् कर्मपात्रस्थापनम् कर्मसोकुर्यादपिस्वसपूर्वभागेपात्रार्यमासनेम् आसनेपात्रम्
एतन्मात्रेपवित्रेस्थाइतिपवित्रधारणम् पवित्रेस्थोवैष्णव्यौसवितुर्वःप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेण
पवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः कुशान् शन्नोदेवीरभिष्टय आपोभवन्तुपीतयेशंयोरभिस्रवं
तुनः जलान् ॐ यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीर्दिवेत्वान्तरिक्षायत्वापृथिव्यै
त्वाशुन्धन्तांलोकाःपितृषदनाःपितृषदनमसि यवान् तिलोसिसोमदैवत्योगोसवो
देवनिर्मितः प्रत्नमद्भिःपृक्तःस्वधयापितॄन्लोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा तिलान् गं
धपुष्पंचन्दनमी साधारणनयापुष्पगंधादिकंक्षिपेत् असाधारणत्वेनयवतिलानांक

तिस्नान १

श्राद्धं वनेचमध्ये च त्रिरात्र्यर्जिजपेत्सुधीः ॥ अनस्यादिरमेवस्यमेवपालत्रिः ॥४॥ ॥

पलमानमिदं श्रुत्वा श्राद्धकाल उपस्थिते पितरः क्षिप्रमायान्ति राक्षसाः प्रद्रवन्ति च ॥२॥

श्रा०प० मेपात्रसमीपेस्थापनमाभुद्धयिके यवान् एकोदिष्टे पात्रे क्षिपेत् कर्म्मपात्रं परिपूरणं परिपू
३ र्णमस्तु प्राणायामं कृत्वा अभ्युक्षणं च कुर्यात् अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थांगतोपि
[illegible] सर्वावस्थांगतोपि वा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं सबाह्याभ्यंतरः शुचिः पुंडरीकाक्ष स्मरणा
देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः इति
त्रिः सप्तव्याधा दशार्णेषु मृगाः कालिंजरे गिरौ चक्रवाकाः शरद्वीपे हंसाः सरसि
मानसे तेपि जाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणा वेदपारगाः प्रस्थिता दीर्घमध्वानं यूयं किमव
सीदथ पंचक्रोशं गयाक्षेत्रं क्रोशमेकं गयाशिरः यत्र यत्र समाख्याति [illegible]
[illegible] अक्षय्यम् पितृणां दत्तमक्षयम् अक्षयं श्राद्धदाराभे गयां ध्यात्वा ध्यात्वा एमः २

अथ पसन ह मंविस्तरथं सयतिप्रस्कन्धथं हैवास्य स्त्रीविजायत तद्गितस्मात्संन ह नं विस्त्रथं संयतिनद्रसि
सायाथं२ श्रोणी निदधाति नीविर्ह्वास्यै वा दक्षिणत इव हीयं नीविस्तस्माद्दक्षिणया थं श्रोणी निद
अथ दिग्बन्धनं २ धाति तत्पुनरभिच्छादयत्यभिच्छन्नेव हीयं नीविस्तस्मात्तां पुनरभिच्छादयति

देवं गदाधरं ध्यात्वा पितॄन्मनसा ध्यात्वा ततः श्राद्धं समारभेत् गयायै नमः गदाधराय नमः सपि
तृभ्यो नमः ४ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीं रक्षन्तु मे दिशं तथा बर्हिषदः पान्तु याम्यां ये पित
रः स्थिताः प्रतीचीमाज्यपास्तद्वदुदीचीमपि सोमपाः पान्तु ऊर्ध्वं तथार्यमा रक्षेत् कव्यवा
डनलोऽप्यधः रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्तेषां यमो रक्षां करो
तु मे तिला रक्षन्त्वसुरान्दर्भा रक्षन्तु राक्षसान् पंक्तिं वै श्रोत्रियो रक्षेदतिथिः सर्वतोऽवतु
ध ३ असुराँश्चारहेनो रहकस्पश्रीनम् अपसव्यम् त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वम
द्भ्यस्त्वमश्मनस्परि त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः इति नीवीबन्धनम्
सव्यम् अद्येह देशकालौ स्मृत्वा अपसव्यं अमुकगोत्राणाममुकशर्मणां पितृपितामहप्रपि

तामहानां पक्षतिथीनां च निमित्तानां च सर्वशः ॥ उल्लेखनमकुर्वाणो न तस्य फलभाग्भवेत् ॥ ॥ नीवीकार्यापसव्येन तिलैः सार्द्धकुशैस्त्रिभिः ॥२॥
इति भविष्ये ॥ तस्माद्देशाद्येनेन उल्लेखस्यावश्यकत्वात् ॥२॥ ॥ क्वचिन्नीवीबन्धनोत्तरं देवताभ्य इत्यस्य पाठः ॥२॥
सव्यं नत्वोपवीती त्वं धनेभ्य २ नीवीं ... तेन स्वरक्षार्थं बन्धयेत् ॥ दक्षिणे कटिदेशे तु तिलैः सह
कुशात्रयं ॥ नीवीकार्या दशाग्रे वाम कुक्षौ कुशैः सह ॥ पितृणां दक्षिणे पार्श्वे विपरीतो तु दैविके ॥ २

अपहता असुरा रक्षांसि वेदिषदः येरूपाणि प्रतिमुंचमाना असुराः संतः स्वधायाचरंति परापुरो निपुरो ये भरंत्यग्निष्टां
ल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात् ॥५॥

श्रा०पा० ४ नामहानाममुकामुकामुकशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां सपत्नीकानाममुकगोत्रा
णामस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुकशर्मणां वसुरुद्रा
दित्यस्वरूपाणां सपत्नीकानां सव्यं पुरूरवोमाद्रवो विश्वेदेवस्पूर्वकपार्वणश्राद्धमे
भिर्द्रव्यैरहं करिष्ये ॐ कुरुष्व दृष्टिनिपातादेर्दोषान्याकादीनां पवित्रमास्तु अपह
ताईति तिलान्विकीर्य गायत्रीं जपेत् पित्रादित्रयमातामहादित्रय श्राद्धसंबंधिनां
पुरूरवोमाद्रवोनाम्नां विश्वेषां देवानामिमानि कुशासनानि संगुसंतु अपसव्यम्
अमुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकगोत्राणामस्मन्मातामम राम: ४
हप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानामिमानि कुशासनानि संगुसंतु सव्यं यवानादाय

पित्रादित्रयमातामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनः पुरूरवोमाद्रवोनाम्नो विश्वान्देवानावाहिष्ये
ॐ आवहय विश्वेदेवासआगताः शृणुतामयमथं हवं एवंवर्हिर्निषीदत विश्वेदेवाः शृ
णुतेमथं हवम्मेयेअन्तरिक्षेयेउपद्यविष्ठायेअग्निजिह्वाउतवायजत्रा आसद्यास्मिन्वर्हि
षमादयध्वं इतिमंत्रद्वयाभ्यामावाह्य आगच्छन्तु विश्वेदेवा विषये आगच्छन्तुमहाभागा
विश्वेदेवामहाबलाः येयत्रविहिताः श्राद्धेसावधानाभवन्तुते अपसव्यं तिलानादा
य अमुकगोत्रानस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानमुकामुकामुकशर्मणः वसुरु
द्रादित्यस्वरूपान्सपत्नीकानमुकगोत्रानस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा
नमुकामुकामुकशर्मणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपान्सपत्नीकान्पितृन्मातामहान्

प

आ०पा० वाहिष्येंइ आवाहयेत् उशंतस्त्वानिधीमह्युशंतःसमिधीमहि उशन्नुशत आवाह पितॄन्हवि
५ षे अत्तवे आयंतुनःपितरःसोम्यासः अग्निष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः अस्मिन्यज्ञे स्वधया म
दंतोधिब्रुवंतु ते वंत्वस्मान् इत्योदकं भोक्तृणात्राचमनदानपर्यन्तं विहितो हीरणोन विनामो
स्र५ मोभावः सव्ये पूर्वोक्तमंत्रैर्हेमाद्युपात्रद्वयं पयोसीतियवान् तिलोसीतितिलान् गंधपुष्प
चंदनपुष्पं दैवपात्रं संपन्नं सुसंपन्नं पितृपात्राणि परिपूरणानि संतु दैवपात्रमुत्थाप्य पवि
त्रे द्विजकरे दत्वा सहस्रशीर्षा इति पठेत् या दिव्या इति वा पितादिलयमानाना महा दिव्य या
संबंधिनः पुरूरवोमाद्रवोनामानो विश्वेदेवाः एष हस्तार्घो स्वाहा नमः अर्घे पुनः पश्चात् वर्मस्तु हक रामः
स्पर्शनं अपसव्यं पितृपात्रमुत्थाप्य पवित्राणि द्विजकरे दत्वा या दिव्या इति पठेत् अमुक ५

अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिस्सूर्यः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा ज्योतिः सूर्यः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वा
हा सूर्यो वर्च्चः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिः ॥५॥

गोत्रास्मत्पितः अमुकशर्मन् वसुरूप सपत्नीक एष हस्तार्घस्ते नमः अर्वेषुनः अपर्घमस्तूदक
पूर्वानम् इतिमर्घ्यं अमुकगोत्रास्मत्पितामह अमुकशर्मन् रुद्ररूप सपत्नीक एष हस्तार्घ
स्ते नमः अमुकगोत्रास्मत्प्रपितामह अमुकशर्मन् आदित्यरूप सपत्नीक एष हस्तार्घस्ते
नमः एवं मातामहादि प्रथमे पात्रे संश्रवान् समानीय तज्जलं वैश्वदेविकपात्रे नीत्वा तदेकं प्रथम
पात्रं पंक्तिमूर्द्धन्य निदधाति अन्यानि पात्राण्यसंचरे निधाय सव्यं गंधादिकं दत्वा पित्रादित्र
यमातामहादित्रय श्राद्धसंबंधिनः पुरूरवोमाद्रवो नामानो विश्वेदेवा एतान्यनुलेपनपुष्पाक्षत
तुलसीपत्रधूपदीपपूगफलतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि वो नमः अपसव्यं अमुकगोत्रास्म
त्पितृपितामहप्रपितामहा अमुकामुकामुकशर्माणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीका अ

आ रात्रिपार्थिवं रजः पितरप्रायि धामभिः। दिवः सदांसि ... ॥धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान्धूर्व ... हतीचितिष्ठस

इहं हस्तप्रक्षालनोदकं विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः। अपसव्यं॥४

श्रा०पा० मुकगोत्रा अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा अमुकामुकामुकशर्माणः वसुरुद्रादित्य
६ स्वरूपाः सपत्नीकाः एतान्यनुलेपनपुष्पाक्षततुलसीपत्रधूपदीपपूगफलतांबूलयज्ञोपवीतवा
सांसि यथाविभज्य वः स्वधा नमः सव्यं आचम्य अर्चनविधेः सर्वं परिपूर्णं परिपूर्णमस्तु
पूर्वैः स्वदैविकपात्रस्थेनोदकेन स्वमूर्ध्ना अभिषेचनम् इहं हस्तप्रक्षालनोदकं पितृभ्यः स्वधे
ति करशुद्धिः सव्यं पात्राणि निधाय निवारस्तु रोगनगोरमृत्तिकाजलेन भस्मना वा पात्राव
लीं वेष्टयित्वा यथा चक्रायुधो विष्णुस्त्रैलोक्यं परिरक्षति एवं मंडलभस्मेन सर्वभूतानि
रक्षतु निधानपात्रे आप्यायस्वेति जपात् धूनाकमन्नसमुत्पन्नपंक्तिमूर्धन्यं पृच्छति ब्राह्म रामः
णाद्यैकरणं करिष्ये ॐ कुरुष्व अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा इदमग्नये कव्यवाहनाय ६

पितृमते १

सोमायस्वाहा इदं सोमाय पितृमतेन्मम्याज्ञामिवयंनुज्ञयात् अयोकरणशेषं पिंडार्थं विकिरार्थं च
धारयेत् परकीयप्रदेशेषु श्राद्धकरणप्रहे भूस्वामिपितृभ्यो नमः इत्यभ्यारिकं दद्यात् ततः सव्येन
ज द्विहस्ताध्नेनेन द्रव्यादिनापात्रेण विविधभक्ष्यभोज्यपेयचोष्यलेह्यात्मकं पंचविधं सुसंस्कृतमन्नं
जनं पितृप्रियमात्मनोहितमकारपर्स्मेन शनैः परिविष्यान सव्येन वामहस्तोपरि दक्षिणक
पयन्स्मरत पारित्याभ्यां रं कृत्वा पात्रालंभनं पृथिवी ते पात्रं द्यौर पिधानं ब्राह्मणस्य मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वा
हा इदं विष्णुरित्यन्नेवगौष्ठु समूढमस्य पांशुरे स्वाहा विष्णो हव्यं रक्ष इदमन्नं इदमाज्य
पः इदमाज्यमिदं मे सर्वं ओषधयः समवदंत सोमेन सह राज्ञाय स्मै कृणोमि ब्राह्मण
स्तथं राजन्पारयामसि स्वाहा यवान्विकीर्य पित्रादित्रयमातामहादित्रय श्राद्धसंबंधि

म इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं म ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः इत्यनेन गायत्र्येति द्विः ॥३॥ समूढमस्य

समूढमस्य पांशुरे स्वाहा ॥३॥

इदं हविः

श्रा०पा० धिनं ऽस्तु रक्षो मा इवो नामा मनो विश्वेदेवा इदमन्नं घृताद्युपस्कर सहितमुपनितमुपनेष्यमाणं
७ च श्राद्धागाभोजनतृप्तिपर्यन्तं वो नमः अपसव्यं दक्षिणोपरिवामकरं कृत्वा वसुस्वपागेण
भ्यां पात्रालंभनं पृथिवी ते पात्रं मिति जप्त्वा अमृतं जुहोमि स्वाहा अधांऽ इदमन्नं वगात्युविष्णो कव
व्यं रक्ष इदमन्नं इमा आपः इदमाज्यमिदं मेक्षणं च अपहता असुरा रक्षांसि वेदिषदः ये रूपाणि
प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टांल्लोकात्प्रणुदात्यस्मा
ग्र त् इति तिलान् विकीर्य अमुकगोत्रास्मत्पितृपितामहप्रपितामहाः अमुकामुकामुकशर्माणः
वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीका अमुकगोत्रा अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा अ राम:
मुकामुकामुकशर्माणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीका इदमन्नं घृताद्युपस्कर सहितमु ७

॥ अथैनमा चामति तन्मवितुरवरेण्यं मधुवाता ऋतायते मधुक्षरन्ति सिन्धवः माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः भूः स्वाहा ॥१॥ भर्गो देवस्य धीमहि मधु नक्तमुतोषसो मधुम ॥
॥ त्पार्थिवं रजः मधु द्यौरस्तु नः पिता भुवः स्वाहा ॥२॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ २ अस्तु सूर्यः माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥ स्वः ॥
॥ स्वाहेति सर्वं च सावित्रीमन्वाह सर्वाश्च व्याहृतीरहमेवेदं सर्वं भूयासं भूर्भुवः स्वः स्वाहेत्यन्त आचम्य पत्र छाल्पया एगीज ब्वनेनाग्नि श्राद्धे शिरः सं ॥

श्रा०पा० ८ मैत्रविकिरिष्वयः सर्वं व्यञ्जनाम्यकमेकोकरणशेषमापकरणगृहीत्वा अग्निदग्धाश्चयेजीवाये विशानि ४ प्राने ।
पारदग्धाः कुलेमम भूमौदत्तेनतृप्यन्तुतृप्तायान्तुपरांगतिम् सपमाचम्यचुलुकदानं इदंपः अन्नपा रादित्यमुपनिष्ठ ।
शानममृतापिधानमसिस्वाहा इत्युभयत्र मधुवाता ऋतायते मधुक्षरन्ति सिन्धवः माध्वीर्नः सन्त्वो ने । इतिमधुमती
षधीः मधुनक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः मधुद्यौरस्तुनः पिता मधुमान्नोवनस्पतिर्मधु गायत्री ॥ ३ ॥
माँ अस्तुसूर्यः माध्वीर्गावोभवन्तुनः इतित्रिर्मधुमतीजपेत् मधुमधुमधु तृप्तास्थ तृप्तास्मः शेषम
एवं न्नं किं क्रियतामिति पृष्टैः सहभुज्यतां अपसव्यं पितृपितामहद्विजानां प्रश्नः तमोपसव्येन पितृग्रहि
जोच्छिष्टोन्नरपृष्ठे योवाञ्जमात्रमरत्निमात्रंवा उत्तरत्न्यदक्षिणाप्रवणां चतुरस्रां पिण्डदानार्थं
वेदिकामुपलिप्य अयोध्यामथुरामायाकाशीकाञ्चीअवन्तिका पुरीद्वारावतीज्ञेयाः सप्तैता ए०मः
मोक्षदायिकाः अपहता इति दक्षिणाग्रं शाकमस्या रेखाद्वयं निर्माय परस्तात् घृतरूपा रेखां ८
रेखाकरणे ब्रह्माण्डपुराणमन्त्रः ॥ निहन्मि सर्वं यदमेध्यमत्र हतास्तु सर्वेऽसुरदानवा मया ॥ रक्षांसि यक्षाश्च पिशाचसं
घाहतामयायातुधानाश्च सर्वे इति ॥

पनोनत्रुपनेष्यमाणांचश्राह्मणभोजनन्तृप्तिपर्य्यंतंघोजविभन्नयवःस्वधानमः सव्यं इदंवो आपो आपे
शानंत्रमृतोपस्तरणमसिस्वाहा अमृतंपयासुरवंत्तुषध्वंनमोदेवेभ्यइति प्रागग्रयांवारिधारां
दद्यात् अपसव्यं इदंवो आपो शानंत्रमृतोपस्तरणमसिस्वधा अमृतंपयासुरवंत्तुषध्वं
मित्तुभयपत्रदेवेपित्र्येच सव्यं वैश्वदेविकपात्रायेनमोदेवेभ्यइति प्रागग्रयांवारिधारांदद्यात्
अपसव्यं पितृपितामहपात्रायेस्वधापितृभ्यइतिछिन्नधारांन्न दक्षिणाग्रयांदद्यात् श्राद्धे
सव्यं ४ द्विजावलिंनकुर्य्युः मोनैनाश्नीयुः अश्नत्सुद्विजेषुसकृज्जपव्याहृतिकगुष्वपाजइतिपंच घ
अग्निष्वेतिवर्ज्यं ६ उदीरतामित्यादि १३ पुरुषसूक्तं १६ श्वनिरथं १७ पुनंतुमे ९ अन्यान्य
पिपवित्राणिपठेत् देवपितृद्विजयोरंतरालेपितृद्विजोच्छिष्टसमीपेषडंगुलंपरित्यज्यविक
रार्थंकुशानास्तीर्य्य असंसत्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलयोषितां उच्छिष्टभागधेयानांद

मुल्मुकधारणांस्पृशेत् अथोदकपात्रमादाय अमुकगोत्रअस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूपसपत्नीक
अवनेनिक्ष्व एवं पितामहादि पंचभ्यो रेखयोरुपरि आदिमध्यावसाने अवनेजनं दद्यात् सव्यहस्ताच्छि
न्नान् कुशानास्तीर्य सर्वं यजमानात्मकमधोकरणशेषमध्वाज्यापकरणमेकोद्दिष्टवत्पिंडान्निमा
य। अमुकगोत्रअस्मत्पितः अमुकशर्मन्वसुरूपसपत्नीक अक्षयतृप्तिहेतवे एतत्तेन ते ॐ स्वधा
इयंभूमिर्गयाइदंसुरहंकं फल्गुतीर्थं सप्तपुष्करा च मनं गंगायां गयाशिरे रुद्रपादे इदं पित्रे
नमम एवं पितामहादि पंचभ्यः पितामहादि ॐ ध्वेलेपभागभुग्भ्यो नमः ध्वलेपभागिभ्यो दत्वा आ
त्मनः कुशमूलैः करमार्जयेत् हस्तौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य अक्षतानादाय प्रदक्षिणमुखोपसव्ये
न अत्र पितरः निजपत्नीनः सव्येनोदङ्मुखः श्वासमाभ्यम्य अमून् अभिध्यायेत् ततोपसव्य
न्यापसव्यं अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत इति भूमौ पिंडमूले वाऽक्षतानां जलेनिंपजेत्

श्रा॰णा॰ अवनेजनवन्मन्त्रवनेजनं पिंडोपरि पिंडमूले वा तज्जलं निषिंचेत् नीवीं विसृज्य नमोवइति षडंजलिक
९ रणं नमो वः पितरो रसाय नमो वः पितरः शोषाय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधायै
नमो वः पितरो घोराय नमो वः पितरो मन्यवे नमो वः पितरः पितरो नमो वो गृहान्नः पितरो दत्त सतो
वः पितरो देष्मैतद्वः पितरो वास आधत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजं यथेह पुरुषोऽसत् त
तः सूत्रदानं अग्नेपिंडे सूत्रं च पदशो वा न रेखया मिजयेमान [illegible] लोमानि वारयात् ऊर्जं वहन्तीरमृतं
घृतं पयः कीलालं परिस्रुतं स्वधास्थ तर्पयत मे पितॄन् मे मातामहान् इति ऊर्जंकरणं विधाय ऊर्जंका
लेनुदानवत्केवलं जलं देवताभ्य इति निर्जपेत् [पिंडार्चा] अमुकगोत्रे अस्मत्पितृपितामहप्रपि
तामहा अमुकामुकामुक शर्माणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीकाः अमुकगोत्रा अस्मन्माता एम
महप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा अमुकामुकामुक शर्माणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः सपत्नीकाः

अस्मिन्नर्चनविधौ एतान्यनुलेपनपुष्पाक्षततुलसीपत्रधूपदीपनैवेद्यताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसि
षोढाविभज्य वः स्वधा नमः सव्यं इदमाचमनीयं विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः अपसव्यं इदमाचम
नीयं पितृभ्यः स्वधा ततः सर्वेषां वाग्विसर्गश्चेति ततः सव्येन कर्मपात्रोदकेन सुप्रोक्षितमस्त्वि
ति नैरृत्यभूमिं निषिंचेत् शिवा आपः सन्त्विति सकुशजलदानं सौमनस्यमस्त्विति पुष्पदा
नं अक्षतं चारिष्टं चास्त्विति यवदानं अपसव्यं पितृभ्यो दद्यात् एवं पिंडाद्यभूमिप्रोक्ष
णाभावो विशेषः शिवा आपः सन्त्विति सकुशजलदानं सौमनस्यमस्त्विति पुष्पं अक्ष
तं चारिष्टं चास्त्विति तिलान् सव्यं सुप्रोक्षितमस्तु द्विपदेभ्यश्चतुष्पदेभ्यः शान्तिः शोभव
तु अपसव्यं अमुकगोत्रस्य अस्मत्पितुः अमुकशर्मणः वसुरूपस्य सपत्नीकस्य एतन्म

श्रा०पा० वैयदृश्नंनरस्यममलुअक्षीयतु एवंपितामहादिपर्वणां सर्वं अघोराःपितरःसंतुसंतुगोत्रं
२१ नोवर्द्धतांवर्द्धतांदातारोनोभिवर्द्धंतां अभिवर्द्धंतुवेदासंततिरेवच श्रद्धाचनोमाव्यगमन्माग
द्बहुदेयंचनोस्तु अन्नंचनोभवेन्नूभवन्त्वतिथींश्चलभेमहि लभध्वं याचितारश्चनःसं
तुसंतुयाचिष्मकंचनमयाचेथाःएताएवाआशिषःसंतुआयुष्मान्धनवान्पुत्रवान्
अथैवमभिप्रघवाचयति ध्रुवासिध्रुवोसिजयमानोस्मिन्नायतनेप्रजयाभूयादितिप
त्रभिरितिवैवं यंकामंकामयतेसोस्यकामःसमृध्यते दीर्घायुत्वायबलायवर्चसेसुप्र
जास्त्वायसहस्रायअथोजीवशरदःशतं इतितिलकंकरणं गतोपसव्यं स्वधावाचनीया रामः
कुशानादाय पंक्तिद्वयोर्मध्येनिक्षिप सव्यं दक्षिणहस्तेनोदपात्रमादायस्वधावाच २०
नित्यानुष्ठानसंनिष्ठाःसर्वदाज्ञानवृद्धयः।।पितृभक्तिपरानित्यंसन्तुस्मात्कुलजानराः २

पित्र्येऽभिरम्यतामिति वाच्यमामिति तैरुक्ते ततोपसव्यं पितृभ्यः पितामहेभ्यः प्रपितामहेभ्यो माता
महेभ्यः प्रमातामहेभ्यो वृद्धप्रमातामहेभ्यश्च स्वधोच्यतामस्तु स्वधेति स्वधावाचनीयेषु कुशेषु
अपो निषिंचति अर्घपात्रोत्थापनम् आस्तृतकुशाग्राण् चालयेत् सव्यं पित्रादित्रयमा
तामहादित्रयपत्नीसंबंधिनां पूरूरवोमाद्रवोनाम्नां विश्वेषां देवानां कृतैतन्नन्नादेराद्ध
प्रतिष्ठासांगतासिद्ध्यर्थं हिरण्यमग्निदैवतं तन्मूल्यं वा यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दा
तुमहमुत्सृजे वो नमः अपसव्यं अमुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां
अमुकामुकामुकशर्मणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां सपत्नीकानां अमुकगोत्राणाम
स्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानां अमुकामुकामुकशर्मणां वसुरुद्रादित्य

श्रा०प०
११
स्वरूपाणां सपत्नीकानां क्रमेणं तत्पार्वणा आद्यनिषु मांगना सिद्धयर्थे रजतं चंद्र दैवतं त
न्मूल्यं वा यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सृजे षोडशविभज्य वः स्वधा नमः
मनोगतं नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्य आतुवरेभ्यः स्वजनसंबंधि सिद्ध विशि
ष्टहीनानाथेभ्य आमान्नं पक्वान्नं आसांध्य अर्द्धरात्र पर्य्यंतं यद्दीयमानमान्याहा
रपन्याहारं बहिष्कृतं जनितुः परमोपकाराय दातुमहमुत्सृजे सव्यं शमीपत्रप्रमा
णान पिंडं दर्धा कुर्याच्छिरे उद्धरेत्सप्तगोत्राणि कुलमेकोत्तरं शतं अपसव्यं पि
ण्डानामुद्धरणां मध्यपिण्डं विसर्जयेत् अथ नीवीमुद्धृत्य नमस्करोति जिजलौवेनमो एमः
जलिं यावनमस्करोति षट् कृत्वो नमस्करोति षड्ढा अनवज्ञानवः पितरस्तस्मात् षट् कृ ११
पितामहानां च भार्याश्च भगिनीचैव दुहितुः पतिः। पितृष्वसा मातृभगिनी सप्तैतानि कुलानि वै।।
चतुर्विंशति विख्यात्या षोडश द्वादशैव च। एकादश दशाष्टौ च कुलमेकोत्तरं शतं।।३।।

वसंतायकपिंजलानालभतेग्रीष्मायकलविंकान्वर्षाभ्यस्तित्तिरीन्छरदेवर्त्तिकाहेमंतायककरान्
शिशिरायविककरान्॥४॥

त्वोनमस्करोतिगृहान्नःपितरोदत्तसतोविगृहाणगार्ह्यंइतिपितरइत्यामएषोवोनसपाशीःकर्म
शाखाबजिधुतिश्रम्पबधायापिराडान्तजजमानभागोऽसौशाकहाशिछिन्वानम्याद
धातिपुनरुन्मुकमपिसृजतितङुहोवाचकहोडःकौषीतकिः सव्यं राजलक्ष्मीवर्ध्यि
त्विमिराजलक्ष्मींगृहीत्वा स्यालपूजा शंखचक्राभ्यांनमः वसंतायकपिंजलानि
तिपठित्वावंशानादिषट्क्रतुभ्योनमः सव्यं पात्राणिरक्षन्त्यपिरणानुन्यायथानमस्क
धे सव्यमाध्ह्वाराणां अपसव्यं पुनस्तथैववेधानिरक्ष्यान मेपितृणांस्वर्गेस्वस्थानवा
सः विसर्जनं पितृब्राह्मणाः स्वस्तिभवंतोब्रुवंतु स्वस्ति वाजेवाजेवतवाजिनोनो
धनेषुविप्रा अमृताऋतज्ञाः अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः

आयुषावर्चसाप्रजयाधनेनचंहरेःप्रसादाद्गयाश्राद्धफलमस्तु ॥५॥
विश्वेदेवाः [illegible]
श्रा०पा० सवंस्वस्तिभवंनोभुवंतु ॐ स्वस्तिंदेवागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतदेवायज्ञंतथे
१२ स्वाहावातेधाः अपसव्यं आमावाजस्यप्रसवोजगम्यादेवेद्यावापृथिवीविश्वरूपे
आमागंतांपितरामातराचामासोमोअमृतत्वेनगम्यात् इतिप्रदक्षिणीकरणं सव्य
माचमनं पाणिनादीपंनिर्वाप्य देवताभ्यइतित्रिर्जप्त्वाकर्मसाक्षिणेसूर्यायनमइतिसू
र्यायपुष्पांजलिंदत्वाआशिषःप्रतिगृह्णीयात् इतिपार्वणश्राद्धविधिः रा०म० कृ०म०
प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः
यःकश्चित्पितृरूपेणनिवसतेपरमेश्वरः सोयंश्राद्धप्रदानेनलभतेतृप्तिमुत्तमां यस्य
स्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतं प्रदक्षिणमः
णीकृत्यविप्रान्नमस्कृत्यासनेषूपवेश्यतांबूलानिदत्वाचम्यद्वारमनुव्रज्यप्रणिपत्य १२

२२ गृहं प्रविश्य पुनराचम्य शिखापुनयनं विधाय नद्यां तोजन विप्रायोजल्पेन नु विनिःक्षिपेत्
विकरनं द्विजोच्छिष्टं नित्यं नेद्भूमिमध्यमः ज्ञात्वा पिराडानयोजले पिवाय क्षिप्य श्राद्धपाक
शेषेणा वैश्वदेवं कृत्वा हीपुं पाणिनाग्र च्छाद्या चम्य पाणी प्रक्षाल्य ज्ञात्या दीनि भोज
यित्वा पश्चात्स्वयमश्नीयात् इति पार्वणश्राद्धनिः ॐ रामचंद्र ॐ अथ तर्पणम्
एकैकमंजलिं देवा द्वौ द्वौ च सनकादयः अर्हंति पितरस्त्रीस्त्रीन्स्त्रियेस्त्वेकेकमंजलिं १
विनारौप्य सुवर्णाभ्यां विनातानावतिले स्तथा विना दर्भैश्च मंत्रैश्च पितृणां नोपति
ति २ निःपीडयति यः पूर्वं स्नानवस्त्रं मतर्पिते निराशाः पितरो यांति शापं दत्वा सु
दारुणं ३ पूर्वं तिलोदकं कृत्वा अमावास्यां तु कारयेत् अन्यथा न भवेत्पूर्वं परे ह निश्चि

श्रा०प्रा० णिचोन्नाविवृता संग्रहे ग्रन्थध्वांगं तिलं दद्यात् ब्रह्मचारी ये वार्षिकव्रतमे परेधुः
२३ श्राद्धं कन्यायां यानतर्प्पयन्ते पितरः न स्यन्ते पितरः कुतः शापं दत्वा व्रजंति हि इति नि
र्णयदीपिके तर्पणं नित्यं तर्पणं करणानि दान्वन्यप्रकरणे अन्यकरणानि दाश्रयोग्यन्व
न् पक्षश्राद्धांगतर्प्पणविशेषमाह गर्गः कृष्णभाद्रपदमासे श्राद्धं प्रति दिनं भवेत्
पितृणामन्वहं कार्यं निषिद्धाहे पितृतर्प्पणं स कन्यमहालये त्वस्याद् एकाश्वंनत एव हि
स त्रस्यान्वष्टकयोस्तु दर्शे विहतिलान्सर्वमेव तर्प्पणं कार्यं तदने गोकारे तु तर्प्पणान
नुष्ठानमेव श्राद्धारंभेवसाने च पादशौचे तथार्चने विकरे पिण्डदाने च षट्सु आचमनः
सर्वं स्मृतं सूर्य्यचंद्रग्रहणे आशौचमध्येपि स्मानं श्राद्धादिकारमेव सूतके मृतके चैव २३
घधि १

उभेक्षयेत्त्वमावास्यापरपक्षोनवात्मकं॥ द्वात्रिंशन्तमं तेन शेषाः संकल्प्यकास्मृताः २ आकामावैत्त्वनंतिका॥ १२

वन्हेःपोराजाहर्षीने नावदेवभवेच्छुविंयावन्तुमिनं दर्शने माधवीयेह ववशिष्ठोक्तेः सर्वे
वरराः स्तनकेपिन्दूनकेराजाहर्शीने दर्शान्वाश्राद्धंपकुर्वीरनुहानंशास्त्रविवर्जितम् उ
भेक्षयेत्त्वमावास्यामतुसंक्रान्त्यैनंतिकाः पक्षोयुगादिमन्वादिर्नवान्नदेदिसन्ज्ञाः
७२ मातृपितृक्षयाहद्वयं अनंतिका आषाढी कार्त्तिकी माघी वैशाखी युगा
दयः वैशाखशुक्लतृतीया कार्त्तिकशुक्लनवमी भाद्रकृष्णत्रयोदशी माघामावास्या
अथमन्वादयोमान्से अश्वयुच्छुक्लनवमीकार्त्तिकेद्वादशीनथातृतीयाचैवमाघस्य
नथाभाद्रपदस्यच फाल्गुनस्यत्वमावास्या पौषस्यैकादशीमिता आषाढस्यापिद
शमीमाघमासस्यसप्तमी श्रावणस्याष्टमीकृष्णानथामाघीचपूर्णिमा कार्त्तिकी

भाग० २६

फाल्गुनेचैत्रेवाज्येष्ठेपंचदशीतिथिः॥मन्वंतरादयश्चैतादत्तस्याक्षयकारिकाः॥श्र
विशेषानिर्द्दिष्टास्तास्तिथयोयाः संवत् १८६७ फाल्गुनेकृष्णेद्वादश्यां
तिथौपुस्तकंसमाप्तम्॥ ॥ ॥पितृणांप्रथमंदद्यान्मातृणांतदनंतरं ततो
मातामहादीनामन्वष्टकाक्रमस्मृतः २ वृद्धौवाद्यांगपूर्वाणांमध्येचान्वष्टका
सुच॥मातुःश्राद्धंपृथक्कुर्यादन्यत्रपतिनासह॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तदाहमरीचिः कालादर्शे ... निर्द्दिष्टं ... ॥
... परिकीर्तितम् २ ... ॥
... ॥

पितामाताचभार्याचभगिनीचदुहितुःपतिः पितृष्वसामातृ

रामः २६